

УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКЕ ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: НОВІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ У XXI СТОЛІТТІ

UKRAINIAN-SLOVAK TRANS-BORDER COOPERATION: NEW PRIORITIES OF DEVELOPMENT IN XXI CENTURY

Лізанець М.В.,

кандидат економічних наук, викладач
Свалявського технічного коледжу

Автор дослідив базові принципи імплементації українсько-словацького транскордонного співробітництва у цілому і здійснила аналіз особливостей сучасного розвитку. Стаття містить теоретичні та юридичні європейські аспекти транскордонного співробітництва України та Словаччини. Досліджено роль і місце стратегічного підходу у формуванні нової системи транскордонного співробітництва.

Ключові слова: Україна, Словаччина, Європейський Союз, інтеграція, регіон, стратегія, транскордонне співробітництво.

Автор исследовал базовые принципы имплементации украинско-словацкого трансграничного сотрудничества в целом и совершила анализ особенностей современного развития. Статья содержит теоретические и правовые европейские аспекты трансграничного сотрудничества Украины и Словакии. Исследованы роль и место стратегического подхода в формировании новой системы трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: Украина, Словакия, Европейский Союз, интеграция, регион, стратегия, трансграничное сотрудничество.

The author researched the basic principles of the implementation of the Ukrainian-Slovak trans-border cooperation in whole and analysis of the specifics of the modern development. The article considers theoretical and juridical European aspects of the trans-border cooperation of Ukraine and Slovakia. The role and place of strategic principles in formation new system of the trans-border cooperation are defined.

Key words: Ukraine, Slovakia, European Union, integration, region, strategy, trans-border cooperation.

Постановка проблеми. Українсько-словацьке транскордонне співробітництво має історичні традиції, як підкреслює доктор економічних наук В. Приходько: «Україна та Словаччина володіють достатнім потенціалом для нарощування співпраці як на міждержавному, так і на міжрегіональному рівні, обміну практичним досвідом і технологіями реформування багатьох галузей економічного і суспільного життя. Зокрема, у докризову добу рушійними факторами високих темпів зростання словацького ВВП та експорту виступали значні внутрішній та зовнішній попит, попит на інвестиції, позитивна динаміка зайнятості та заробітної плати. Збільшенню експорту і зараз сприяє запуск нових експортних виробництв, автомобільних підприємств т.зв. Центрально-Європейського Детройту» [1, с. 212].

Актуальність і новизна дослідження набувають особливої ваги після 2004 року, адже Словаччина стала повноправним членом Європейського Союзу. Таким чином, словацькі прикордонні регіони і західні прикордонні регіони України розпочали співпрацю виключно за європейськими стандартами. «Суть адаптації Європейської регіональної політики для України визначається у чіткому застосуванні головних принципів регіональної політики Євросоюзу та формуванні інституційної інфраструктури регіонального розвитку

згідно з європейськими принципами максимально адаптованої до реалій України. Зрозуміло, мова йде про творче, ефективне використання досвіду, а не про копіювання його, адже існують суттєві просторові, економічні та інші відмінності. Створення відповідної інфраструктури – як системи інституцій та структур для регулювання євро регіональної політики в Україні (зокрема і формування мережі Агентств регіонального розвитку України), як і більшість *acquis communautaire* – є обов'язковою для виконання умовою для вступу будь-якої держави в Європейський Союз, отже і для України», – як принципово визначає доктор економічних наук Балян А.В. [2, с. 124-125].

На нашу думку, саме застосування стратегічного підходу у плануванні транскордонного співробітництва між Україною та Словаччиною є справжнім викликом часу і методологічно дозволяє формулювати нові пріоритети розвитку.

Стан опрацювання проблеми. З-поміж багатьох досліджень з транскордонного співробітництва України з країнами Центральної Європи, українсько-словацький вимір є найменш дослідженим. Саме після 2004 року з'являються дослідження так сказати європейсько-орієнтовані із конкретним визначенням інноваційних пріоритетів. Доктор економічних наук Володимир Приходько у своїх публікаціях досліджує саме

інноваційний потенціал українсько-словацького економічного транскордонного співробітництва у сфері автомобілебудування, створення кластерів тощо [3], територій високої інвестиційної активності – логістичного комплексу, індустріального парку [4]. Уваги заслуговують наукові розвідки економіста В.І. Ковач, присвячені деяким аспектам українсько-словацький транскордонного співробітництва: теоретико-методологічним засадам, дослідженню словацьких євро-регіонів [5; 6; 7]. Важливими і актуальними є розвідки – як конкретні пропозиції двосторонньої співпраці президента Закарпатської Торгово-промислової палати Отто Ковчара [8]. Безперечно, українсько-словацька транскордонна складова містить низку публікацій з питань безпеки на українсько-словацькому прикордонні співробітників Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Ужгороді [9; 10; 11; 12].

Метою наукового дослідження є аналіз транскордонного співробітництва між Україною та Словаччиною в умовах поширення європейської інтеграції і адаптації прикордонних регіонів двох сусідніх країн до європейських стандартів – як визначення нових напрямів співпраці.

Виклад основного матеріалу. У даному дослідженні суб'єктами транскордонного співробітництва виступають прикордонні регіони: Закарпатська область – Україна та регіони Прешов і Кошице – Словацька Республіка. Політико-правовою основою транскордонного співробітництва між Україною та Словаччиною слугують документи Ради Європи та Верховної Ради України. Насамперед, це Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владою (Мадрид, 1980) та додаткових протоколів до Конвенції [13]. Визначення транскордонного співробітництва містить ст. 2, згідно з якою, це «будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владою, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [14].

У законі України про транскордонне співробітництво визначено, що транскордонне співробітництво (стаття 1) – це спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [15]. Метою транскордонного співробітництва (ст. 2) є розвиток соціально-економічних, науково-технічних, культурних та інших зв'язків і добросу-

сідських стосунків між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва на принципах визнання суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів держав; урахування під час укладення угод про транскордонне співробітництво повноважень суб'єктів та прав учасників транскордонного співробітництва; узгоджене усунення політичних, економічних, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці [16].

Доктор наук Єва Кіш принципово стверджує, що Рамкова Конвенція разом із двома додатковими протоколами [17; 18] становлять загальні правові засади транскордонного співробітництва регіонів і держав Європи: «Внаслідок ратифікації Мадридській Конвенції (21 травня 1980 р.) Верховною Радою України у 1993 році, його положення (міжнародно-правові норми стосовно транскордонного співробітництва, закріплені у Конвенції) стали частиною національного законодавства України і мають пріоритет над внутрішнім правом, згідно зі ст. 27 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 року» [19, с. 314].

Українсько-словацька договірно-правова база двостороннього співробітництва містить і розвиток транскордонної співпраці, зокрема, це українсько-словацька міждержавна угода про транскордонне співробітництво, підписана у Братиславі у 2000 році. Особливе значення мають двосторонні угоди між прикордонними регіонами двох сусідніх країн: Угода про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким краєм СР (17 грудня 1999 р.); угода про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України та Пряшівським краєм Словацької Республіки (19 листопада 2000 р.); угода про співробітництво між Закарпатською областю, Україна та Пряшівським самоврядним краєм (15 березня 2005 р.); меморандум про співпрацю між Закарпатською областю України та Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки (13 травня 2006 р.); угода про торговельно-економічне, наукове-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки (24 листопада 2006 р.); угода про транскордонне співробітництво між Великоберезнянським районом Закарпатської області та Снинським округом Пряшівського краю, Ужгородським районом Закарпатської області та Михайлівським округом Кошицького краю, Ужгородським районом Закарпатської області та Пряшівським округом Пряшівського краю, Виноградівським районом Закарпатської області та округом Вранов-над-Топольов Пряшівського краю [20].

Міжнародно-правова система транскордонної та міжрегіональної співпраці України та

Словаччини є достатньою і має комплексний характер. Важливими є і рішення міжурядових змішаних комісій з питань українсько-словацького транскордонного співробітництва. Стан і перспективи подальшого розвитку двосторонніх зв'язків, наявні проблеми у здійсненні торговельно-економічних операцій та пропозиції щодо їх вирішення, пошук нових форм співробітництва між українськими і словацькими підприємствами – такий, далеко неповний перелік тем, які розглядаються на засіданнях Українсько-словацької Ділової ради [21].

З теоретико-методологічного погляду при визначенні мети та завдань українського словацького транскордонного співробітництва, вкрай важливим було використання стратегічного підходу. Внаслідок його використання були сформульовані стратегічна мета, середньо-термінові цілі та пріоритетні сектори українського словацького транскордонного співробітництва. «Стратегічна мета розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва у середньо-терміновій перспективі до 2020 р. – сприяти досягненню сталого розвитку і підвищенню якості життя населення прикордонних регіонів по обидва боки кордону», – як зазначається у документі [22]. З-поміж особливих середньо-термінових цілей словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року можна відзначити наступні шість:

- підвищення інтенсивності соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів;
- покращення менеджменту кордону на словацькій і українській стороні – спільна процедура і передача передового досвіду;
- модернізація прикордонної інфраструктури;
- багатосекторний розвиток транскордонного співробітництва з метою сталого зростання прикордонних регіонів;
- підтримка Угоди про асоціацію України з ЄС;
- посилення транскордонного управління словацько-українським співробітництвом [23].

Структурно, кожна мета містить низку заходів. Зокрема, перша мета: підвищення інтенсивності соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів досягається лише за умов підтримки вибраних дій, направлених на соціально-економічне зростання й розвиток у прикордонній зоні. Для досягнення цієї мети необхідно, на наш погляд, розглянути наступні пріоритетні заходи, що у цьому напрямку відіграють ключову роль: створення кращих умов для спільного розвитку малого і середнього бізнесу на прикордонних територіях; створення нових умов для нових інвестицій у прикордонній зоні; покращення співпраці підприємств, виробників ноу-хау, посередників і користувачів, а також створення транскордонних кластерів. Як виважено підкреслив президент Закарпатської ТПП Отто Ковчар: «Інвестиції тор-

каються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у промисловості, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- й макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійних механізмів соціально-економічних перетворень» [24].

Для реалізації другої мети – покращення менеджменту кордону, необхідними є виконання наступних завдань: освітня і соціалізаційна діяльність митників, прикордонників і зацікавлених представників громадського і приватного сектору по обох сторонах кордону; регулярний моніторинг управління кордоном та видачі віз; інформаційні заходи для пасажирів, мігрантів, заявників на отримання віз і дозволів на малий прикордонний рух (МІР), Поліпшення транскордонного співробітництва структур цивільної оборони та надзвичайних ситуацій. Третя мета – модернізація прикордонної інфраструктури, визначає реалізацію заходів: поліпшення інфраструктури шляхом підвищення функціональності та потужності пунктів пропуску, збільшення кількості прикордонних пунктів пропуску на спільному кордоні, модернізацію транспортних коридорів (автомобільного, залізничного), які ведуть до спільного кордону [25].

Багатосекторний розвиток транскордонного співробітництва (четверта мета) включає насамперед приклади транскордонного співробітництва – малі проекти і заходи, ініційовані конкретними людьми і організаціями, які реагують на актуальні проблеми чи потреби: підвищення інтенсивності науково-дослідної та освітньої співпраці, покращення співпраці у галузі туризму, покращення співробітництва у культурній сфері, посилення співробітництва у питаннях розвитку і захисту природної спадщини, включаючи ліквідацію негативних наслідків діяльності людини і запобігання повеней, підвищення якості і інтенсивності контактів між людьми.

Реалізація п'ятої мети – підтримка європейської інтеграції України включає наступні дії: розвиток стратегічних рамок Східного партнерства; допомога у розвитку та технічна допомога; співпраця, орієнтована на флагманів інтеграційного процесу України: візовий діалог та співробітництво в енергетиці.

Посилення транскордонного управління словацько-українським співробітництвом (шоста мета) сфокусована на посилення транскордонного управління словацько-українським кордоном є ключовим для успішного досягнення попередніх п'яти цілей. Його мета – створення механізмів підтримки транскордонного співробітництва,

підняття якості та ефективності менеджменту регіонального розвитку у прикордонній зоні, створення привабливості прикордонного регіону і підвищення взаємообміну інформацією та інформування громадськості про транскордонне співробітництво. Пропоновані заходи: створення механізмів підтримки транскордонного співробітництва, передусім відкриттям Фонду розвитку транскордонного співробітництва та веденням регулярного діалогу; поліпшення спільного управління регіональним розвитком на прикордонних територіях; підвищення інтенсивності та якості обміну інформацією між транскордонними партнерами [26].

Висновки. Українсько-словацьке транскордонне співробітництво після 2004 року вступило в якісно нову фазу свого розвитку. Вкрай актуальним питанням є використання стратегічного підходу для реального аналізу на прикордонні. Українсько-словацький кордон не має бути перешкодою щоденного співробітництва. Зміна геополітичної ситуації на континенті змі-

нює і формат відносин на регіональному рівні, якісні зміни відбуваються і у системі транскордонного співробітництва Європейського Союзу. Отже, перспективою для регіонів України та Словаччини є зміна формату співпраці згідно з принципами децентралізації та субсидіарності. Основними напрямками транскордонного співробітництва є інноваційні, рекреаційні форми співпраці, а також взаємодія у сфері міжнародної логістики.

Дії органів самоврядування сусідніх України та Словаччини мають бути спрямовані на реалізацію базових принципів так званої Мадридської конвенції та реалізацію Стратегічного документа щодо розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року зі спрямуванням на розвиток співробітництва між Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями СР та Закарпатською областю України. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в аналізі фінансових програм Європейської комісії та Ради Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Приходько В.О. Українсько-словацьке прикордоння: інвестиційно-інноваційна складова регіонального розвитку / В.О. Приходько // Регіональні студії Куди прямуєш, Центральна Європо? – 2013. – №7. – С. 212.
2. Баян А.В. Міжрегіональне, транскордонне співробітництво України за умов розширення Європейського Союзу / А.В. Баян – Ужгород : Ліра, 2006. – 325 с.
3. Приходько В. Україна як ключовий східний партнер Словаччини та Євросоюзу: пошук нових пріоритетів міждержавного та транскордонного співробітництва – імператив часу / В.О. Приходько // Визначення пріоритетів для Східного партнерства: можливості для словацько-українського співробітництва та відносини ЄС – Україна. – Пряшів, 2011. – С. 90-106.
4. Приходько В.О. Українсько-словацьке прикордоння: інвестиційно-інноваційна складова регіонального розвитку / В.О. Приходько // Регіональні студії Куди прямуєш, Центральна Європо? – 2013. – №7. – С. 211-216.
5. Ковач В.І. Особливості українсько-словацького євро регіонального транскордонного співробітництва / В.І. Ковач // Науковий вісник УжНУ. Серія Економіка. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 1(42). – С. 248-251.
6. Ковач В.І. Теоретичні основи євро-регіонального транскордонного співробітництва України та Словаччини / В.І. Ковач // Науковий вісник УжНУ. Серія Економіка. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 2 (43) – С. 239-242.
7. Ковач В.І. Словацькі євро регіони: зарубіжний досвід транскордонного співробітництва / В.І. Ковач // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання. Житомирський Державний Університет імені Івана Франка. 2014. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_51.pdf
8. Закарпатська торгово-промислова палата. Діловий вісник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tpp.uzhgorod.ua
9. Мітряєва С. Стратегія українсько-словацького прикордонного співробітництва в умовах входження Словаччини до Шенгенського простору / С. Мітряєва // Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України (м. Ужгород, 24–25 травня 2007 р.). – Ужгород : Ліра, 2007.
10. Мітряєва С.І. Візовий режим і його вплив на становище національних меншин в Україні та Словаччини / С.І. Мітряєва, В.О. Приходько // Стратегічна панорама 2000. №3-4. – С. 179-182.
11. Мітряєва С.І. Україна-Словаччина: порядок денний взаємовідносин / С.І. Мітряєва // Україна: безпековий вимір східного сусідства Словаччини. – Братислава, 2011.
12. Мітряєва С.І. Українсько-словацький кордон у контексті розширення ЄС / С.І. Мітряєва // Стратегічна панорама. – 2002. – № 4. – С. 99-103.
13. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 // Офіц. вісн. України 2006. – 15.03.2006. – Ст. 585. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua>

14. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980 // Офіц. вісн. України 2006. – 15.03.2006. – Ст. 585. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
15. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
16. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
17. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (ETS No106) – Мадрид, 21 травня 1980 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
18. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>; Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
19. Кіш Є. Центральна Європа в сучасній системі єврорегіональної інтеграції / Є. Кіш – Ужгород : Піра, 2008. – С. 314. – 440 с.
20. Перелік чинних угод Закарпатської області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.carpathia.gov.ua
21. Засідання Українсько-словацької Ділової ради // Діловий вісник. – № 5-8. (181-184) – Ужгород, 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tpp.uzhgorod.ua
22. Стратегія розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року (зі спрямуванням на розвиток співробітництва між Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями СР та Закарпатською областю України). Пряшів – Ужгород, 2014. – 50 с.
23. Стратегія розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року (зі спрямуванням на розвиток співробітництва між Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями СР та Закарпатською областю України). Пряшів – Ужгород, 2014. – 50 с.
24. Словацький досвід інноваційно-інвестиційного розвитку економіки // Діловий вісник. – № 1-6 (189-194) – 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tpp.uzhgorod.ua
25. Стратегія розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року (зі спрямуванням на розвиток співробітництва між Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями СР та Закарпатською областю України). Пряшів – Ужгород, 2014. – 50 с.
26. Стратегія розвитку словацько-українського транскордонного співробітництва до 2020 року (зі спрямуванням на розвиток співробітництва між Пряшівським і Кошицьким самоврядними краями СР та Закарпатською областю України). Пряшів – Ужгород, 2014. – 50 с.